

AART LUTEYN

Herman de Man, van Joodsche geboorte, Roomsche geworden, kenner van het land langs Rijn en Waal: de waterstadjes Schoonhoven en Oudewater e.d., heeft in zijn boeken al zijn best gedaan, de ziel van de burgers, boeren en schippers uit die streken te doorgronden. Dat stoere, sterke meest orthodoxe volk met hun bloed aan den bodem en het water verknocht, godsdienstig ijverig en bovenmate ernstig.

In de meeste zijner boeken blijft Herman de Man aan den buitenkant van hun gesloten bestaan hangen, hij ziet hun gebreken en deugden, hun uitbundigheden, verschoolen zonden, de openbaring van hardheid in hun leven. Soms steekt hij af naar de diepte, slechts een enkele maal: hij kent de innerlijke drijfveer niet, die hun zielen in beweging brengt.

Het is niet te verwonderen! De Jood zoekt in wetsbetrachting zijn zaligheid, de Roomsche in zijn „goede werken.“ Bij de laatsten is wel plaats voor genade, leven uit het geloof, maar de goede werken dienen bij den trouwen Roomsche om den hemel te verdienen, samen met de verdiensten van den Heere Jezus. Terwijl vlak daar tegenin de orthodoxe Christen weet, dat alleen en uitsluitend de genade van God om Christus' wil hem zaligt en hij alleen goede werken volbrengt als vruchten der dankbaarheid.

Dat is geen theologisch verschil, maar één dat in de diepte van het geloofsleven wortelt: een verschil, waarvoor Herman de Man tot nu toe geen oog heeft.

De orthodoxe, laat mij liever zeggen Bijbelsche christen, weet zich een met Christus, als de rank in den wijnstok. Zelfs zijn zonden kunnen geen scheiding maken tusschen God en zijn ziel, van Gods eeuwige verkiezing uit bezien. Vandaar dat er een andere eenheid bestaat tusschen Roomschen dan tusschen Orthodoxe protestantsche belijders, die den Bijbel beleven.

Voor de Roomsche is de Kerk de eenheid. Voor ons alleen Christus in de gemeenschap der heiligen. Christus het Hoofd Zijner gemeente. Nu is het een feit dat in geen enkele zijner boeken Herman de Man blijk geeft van die gemeenschap der heiligen iets te verstaan.

Zelfs niet in het boek, dat ik niet aarzel, het voor ons Christenen 't beste te noemen dat Herman de Man geschreven heeft: „Kapitein Aart Luteyn.“ *)

In dit boek probeert de Joodsch-Roomsche auteur af te steken naar de diepte. Daargelaten of hij Aart niet te mooi zag, teekent hij den goeden onhandigen kerel van buiten en van binnen. Vroeg een wees, groot gebracht met zijn nest broers en zusters door tante Da, die haar man in Canada acht jaar verliet, om de kinderen van haar vollen broer uit 't Weeshuis te halen en op te voeden! „In 't weeshuis heb je geen liefde,“ oreert zij bij haar vertrek. „Je leert er van de slechtsten het slechtste en van de goeien nog niet zoo zeker het goede.“

Had ze gelijk? De goeie sterke ziel heeft geen gave vruchten van haar opoffering geoogst. De een steelt, de ander wordt souteneur, de derde drinkt, de vierde dobbelt; ga zoo maar door! Aart is eigenlijk de eenige uit het nest die God vreest. Hij de offeraar van liefde en geld en goed en inspanning; de trouwe eerlijke ziel, die in Gods Naam zelfs zijn patroon, als man tegen man, zijn kwaad verwijt; de stille vrome, in zijn jeugd als geniepigerd gescholden, maar wiens edel, gaaf karakter, arm en rijk, kameraad en heer, achtung afdwingt.

Er zijn ontroerende bladzijden in dit boek, waarin de ziel van Aart voor je openligt in zijn strijd en overwinning.

En toch en toch! Herman de Man zou Aart anders hebben geteekend, indien hij iets gevoeld had van het scherpe verschil tusschen Jood plus Roomsche tegenover Christelijk Bijbelsch. Alleen zalig in Christus als de wijnstok in de rank, zalig zonder goede werken, als

*) Kapitein Aart Luteyn, Uitg. Bosch & Keuning, Baarn.

grond. Eén met elk van Christus' lidmaten in de gemeenschap der heiligen.

Het ontbreekt Aart niet aan zondebesef. Hij wroet in eigen hart, vindt de grootste zonden er in, die hij betreurt en die hem nederig houden. Maar nooit of te nimmer neemt hij toevlucht tot het reinigende bloed van Christus. Hij voelt zich niet één met Christus' gemeente, die gekocht is door Jezus' offerande: Zijn menschwording en kruisdood!

Daardoor blijft Aart alleen, volkomen alleen in zijn zieleworsteling, zijn aardsche nooden, in zijn liefde en goedheid en geloof.

Als hij op een Zondagmorgen alleen door Oudewater dwaalt, op zoek naar een lief persoonsje, dat hij eenmaal zag, blijft hij alleen.

Oudewater is de stad zijner jeugd. Ging hij nooit ter catechisatie, ter kerk, knoopte hij nooit banden aan met de leden van zijn gemeente?

Herman de Man heeft terdege studie gemaakt van de fijnste nuance in het schippersbestaan. Hij kent alle vreugden en gevaren, alle scheepstermen, alle waterwegen en middelen van bestaan. Maar De Man kent den vromen schipper niet van de binnenwateren, die of trouw ter kerke tijgt, of zijn „gezelschapskring“ heeft waarin hij zielepijze vindt, bij het Woord en in het gebed, of én de kerk bezoekt én meeleeft in het kerkelijke leven der Vergaderingen.

Aart Luteyn is een plant zonder wortel. Hij leest in den Bijbel, zoekt naar Gods Woord te leven, hij bidt ook wel voor de algedwaalden. Doch nergens vindt ge Aart als een rank van Christus den wijnstok; hij weet niets, letterlijk niets van de gemeenschap der heiligen, de liefde tot Christus.

Zijn eerste schipper is godsdienstig, sterft op een zware reis. Wáár is de Christus-figuur, die in lijden en dood Zijn zegenende handen over den stervende en de bemanning uitspreidt, die verzoening doet voor de zonden? Aart weet alleen iets te zeggen over de uitverkiezing. Wat kant noch wal raakt.

Zijn patroon sterft, een wereldsche brave man. Waarom spreekt Aart niet van Hem, die den mensch heeft gezet eenmaal te sterven? En daarna het oordeel! Vóór dien tijd heeft Aart gestolen, uit nood om de arme schapen van zijn zuster te helpen. Hij brengt het geld terug. Zijn geweten sprak. Hoorde Aart ook Gods stem? Bij de verzorging van zijn zusters verwaarloosde, verweesde kinderen staat Aart moederziel alleen. Is er dan niemand van zijn kerk, zijn vergadering of zijn gezelschap, die hem uit liefde tot Christus terzijde staat? Moet hij ze noodzakelijk thuis brengen bij een domme, oude vrouw, zonder gebed of religie?

Aart neemt zelf de opvoeding ter hand van de kinderen zijner zuster, die in haar drankellende is verdrongen. Weet hij hun heusch niets anders te vertellen dan verhaaltjes over tante Da? Kent hij ook de prachtverhalen uit den Bijbel niet? Den Bijbel, waaruit hij toch de kracht moet putten om te leven en te sterven, waarin hij zooveel las?

Wat zou 't heerlijk zijn, als Herman de Man vóór hij een nieuw boek in dit genre op stapel zette, eens kennis maakte met de gezelschapskringen (zonder de ziekelijkheid, waarop hij in vroegere boeken alleen lette). Dan zou hij zien, dat voor de arme kinderen ook wel goede Christelijke tehuizen bestaan, en gevoelen, dat de geloofsartikelen: Ik geloof de gemeenschap der heiligen, de vergeving der zonden, levende waarheden zijn. Aart Luteyn is nu geworden een humaan mensch, die ook wel in den Bijbel leest, maar geen Bijbelsch Christen, één met al Gods volk in hemel en op aarde.

Joh^a Breevoort

Gedachte

Wie God in Christus niet vindt, die vindt Hem nimmer, hij moge Hem zoeken, waar hij wil. Veel minder nog verstaat hij, wat Gods wil en wezen is.

Luther